

De juiste verhoudingen

Onvoorziene media in een driehoeksrelatie

Van object naar tentoonstelling: verder kijken dan de kunst. Anne Schnettler vertelt hoe inhoud, architectuur en media de basis vormen voor een tentoonstelling.

Hoe vind je de balans tussen inhoud, architectuur en media? De onderscheidende vorm en uiting van een tentoonstelling zijn volgens de Deense architect, scenograaf en multimedia-ontwerper Anne Schnettler cruciaal in haar werk als tentoonstellingsontwerper. Sinds 1998 richtte zij verschillende tentoonstellingen in. Hierin was geen sprake van crossmediale kunstwerken, maar heeft ze de kunstwerken door het inzetten van verschillende media van een narratief voorzien om ervaring, sfeer en reflectie te creëren. Zo maakt ze van traditionele objecten en werken een crossmediale tentoonstelling. Schnettler: 'Door het plaatsen van inhoud, architectuur en media in een driehoeksrelatie, benadruk ik hun onderlinge verhoudingen. De inhoud vertegenwoordigt het kunstwerk of het verhaal dat verteld wordt; de architectuur wordt gedefinieerd door de fysieke omgeving met zijn grenzen en ruimtelijke karakteristieken; en de media creëren verschillende vormen van expressie van de kunstwerken. Deze vormen variëren van film, video en geluid tot internet, applicaties, *augmented reality* en interactieve schermen.' Interessant is dat Schnettler niet alleen de 'traditionele' media onderdeel van crossmedialiteit

noemt. In haar visie is de tentoonstellingsruimte een medium op zich en maakt deze derhalve deel uit van de media die het verhaal vertellen.

Middels de tentoonstellingen *Bob Dylan – The Brazil Series* (Statens Museum for Kunst, Kopenhagen, 2010), *A Handshake* (Fyns Kunstmuseum, Odense, 2010-11) en *Self Portrait* (Louisiana Museum of Modern Art, Humlebæk, 2012) bespreekt Schnettler de belangrijkste uitgangspunten in haar ontwerppraktijk.

Materiaal

In *Bob Dylan – The Brazil Series* werden verschillende schilderijen van Bob Dylan gepresenteerd (afb. 1a & b). De tentoonstellingsruimte vormde hier een belangrijk medium in de betekenisoverdracht: met behulp van zigzaggende muren met ruwe oppervlaktes creëerde Schnettler een andere ruimte en sfeer dan een *white cube*. 'De uitdaging was om Dylan te portretteren als de ongeslepen diamant die hij is en een alternatieve manier te vinden om zijn 'stem' te laten klinken in de tentoonstellingsruimte.' Schnettler en de conservator Kasper Monrad wilde aanvankelijk Dylans muziek gebruiken om zijn stem letterlijk te laten

horen. Dylan stemde echter niet in met het gebruik van zijn muziek als onderdeel van de tentoonstelling. Hierdoor werden ze gedwongen het beeld dat zij van Dylan wilden laten zien in alternatieve media en materialen te vatten. De vraag rijst of Dylans muziek wel te verenigen is met Dylans kunst. Dylans weigering zijn muziek te laten gebruiken wijst erop dat hij de betekenis van zijn schilderijen niet wilde laten samenkomen met de betekenis van zijn muziek. Schnettler koos ervoor verschillende uitspraken van Dylan over zijn kunstenaarschap op houten panelen aan te brengen om zo zijn stem door te laten klinken. Tevens laat dit goed zien dat een tentoonstellingsontwerper met allerlei factoren werkt. Niet alleen haar eigen mening of ideeën en die van de conservator zijn van belang, ook de kunstenaar kan een duidelijke stempel drukken op het eindresultaat.

Naast de schilderijen en de houten panelen met uitspraken van Dylan, werden video's op de muren geprojecteerd van vier verschillende personen: een kind, een oudere vrouw, een islamistische vrouw en de conservator. Deze vier personen gaven commentaar op één van Dylans schilderijen. Met de uitspraken van deze - op het oog willekeurig gekozen - personen wilde de conservator verschillende visies laten zien op Dylans werk, waardoor de toeschouwer zich vanuit verschillende invalshoeken kon identificeren met het kunstwerk. De crossmediale tentoonstelling van niet-crossmediale kunstwerken opent mogelijk nieuwe benaderingen van het werk van Dylan.

Binnenin een abstract schilderij

De titel van de tentoonstelling *A Handshake* (2010-2011) verwijst naar de naorlogse samenwerking tussen Deense en Franse avant-garde kunstenaars. Door de vormgeving van deze tentoonstelling liepen de toeschouwers letterlijk aan de binnenkant van een abstract schilderij. Men liep namelijk door een landschap van verschillende ruimtes met een grote variatie aan vormen en kleuren, die terugkwamen in de werken van de kunstenaars (afb. 2a). Zo werd een tentoonstellingsruimte lijkend op een driedimensionaal schilderij gecreëerd (afb. 2b). De ruimte diende als een mediator om de bezoekers te laten ervaren wat de kern was van de tentoongestelde kunst. De route van de tentoonstelling leidde tot het centrum van de tentoonstelling die werd gevormd door een driehoekige ruimte. Deze diende als archief, zodat

men zich kon verdiepen in de werken. Foto's en films, gecombineerd met *touch screens* waarop video's vertoond werden en de stemmen van de kunstenaars gehoord konden worden, vormden dit archief. Bij binnenkomst van de tentoonstelling was een film geplaatst, waarin de sculpturen van de kunstenaars te zien waren op verschillende plekken in de Deense stad Odense. Voordat men deze objecten in de tentoonstelling zelf zou zien, konden de bezoekers zich relateren aan de oorspronkelijke tentoonstellingsplaats van de kunstwerken. Op deze manier wilde Schnettler een verbinding maken tussen de realiteit van de buitenwereld waar de sculpturen eerst te zien waren, en het museum waar de werken toen werden tentoongesteld.

Kunstbeleving

In de herfst van 2012 werd in het Louisiana Museum of Modern Art in Denemarken de tentoonstelling *Self-Portrait* geopend. Deze concentreert zich op het zelfportret als genre vanaf het vroege modernisme tot het heden via hondervijftig werken van 64 internationale kunstenaars. De schilderijen zijn gegroepeerd in negen thema's en worden vertoond in een 'klassieke' inrichting op witte muren. Deze wordt echter onderbroken door een minder conventionele inrichting: zwarte verticale pilaren, geplaatst op de witte muren met tussenruimtes van verschillende grootte, bevatten videoschermen waarop korte video's met portretten van de kunstenaars worden getoond (afb. 3a & b). Schnettler: 'De media combineren de perceptie van de kunstenaars van zichzelf, met het idee dat de buitenwereld van ze heeft. Zo wordt er een levendig contrast geschapen met het vastgelegde beeld dat de schilderijen tonen. Deze combinatie stimuleerde mij om na te denken over de vraag hoe bewegende beelden en geluiden invloed hebben op de kunstbeleving: zouden deze de beleving van de schilderijen storen of juist aanvullen? Toen de tentoonstelling opende bleken de video's goed te werken: ze zorgen voor een commentaar van toegevoegde waarde op de geschilderde portretten.' Op de vloer tegen de onderkant van de muren is een extra brede zwarte plint aangebracht. Deze creëert een afstand tussen de schilderijen en de toeschouwer en dient tevens als oppervlakte waarop biografische informatie over de kunstenaars is aangebracht. 'Dit voorkomt

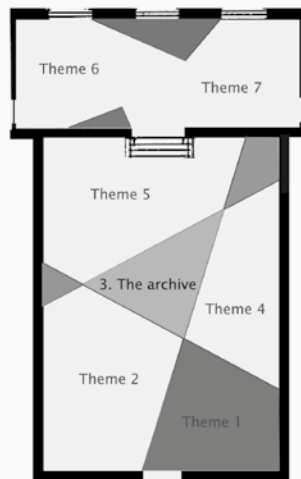
1a. Zaaloverzicht *Bob Dylan – The Brazil Series*, Statens Museum for Kunst, Kopenhagen, 2010. Foto: Statens Museum for Kunst.
 Het ontwerpen van onregelmatige wanden en materialen was hier van groot belang.

2a. Grondontwerp voor *A Handshake*, 2010, Anne Schnettler.

1b. Maquette voor *Bob Dylan – The Brazil Series*. Foto: Anne Schnettler. Driedimensionale modellen zijn vaak een aanwinst voor het werkproces.

Exhibitionplan

1. The figure
2. The surface
3. The archive
4. Picturespace
5. System and konstruktion
6. Movement in the art
7. Concrete art

© ANNE SCHNETTLER · SCENOGRAFER & ARCHITECT

2b. Zaaloverzicht *A Handshake* (Fyns Kunstmuseum, Odense, 2010-2011).
Foto: Fyns Kunstmuseum.

2c. Zaaloverzicht *A Handshake*. Foto: Fyns Kunstmuseum. Het tentoonstellingsontwerp is geïnspireerd op de getoonde kunstwerken.

3a. Zaaloverzicht *Self-Portrait* (Louisiana Museum of Modern Art, Humlebæk, Denemarken, 2012-13).
Foto: Poul Buchard / Brøndum & Co.

3b. Zaaloverzicht *Self-Portrait*. Foto: Poul Buchard / Brøndum & Co.

het aanbrengen van eventuele storende bordjes en zorgt ervoor dat de schilderijen meer ‘ruimte’ krijgen: de bezoeker kan zo kiezen voor het lezen van extra informatie of om simpelweg van het kunstwerk op zichzelf te genieten.’ De zwarte verticale pilaren en brede plinten zijn ontwerpelementen die consistent door de tentoonstelling heen zijn gebruikt om een bepaalde eenvoud en afstand te creëren, maar ook om de verschillende media en informatie naast elkaar aan te kunnen bieden zonder dat ze zich aan elkaar opdringen.

Het prikkelen van zintuigen

In deze tentoonstellingen wordt zichtbaar hoe Schnettler de ruimte als medium inzet en hoe hiermee een crossmediale tentoonstelling tot stand komt. Andere media, zoals film en video, staan in dienst van ‘het medium tentoonstellingsruimte’ om verschillende betekenissen te genereren. Schnettler: ‘We leven in een intense wereld die vol is van informatie. Alles en iedereen vraagt om aandacht. Wanneer je een tentoonstelling creëert moet je voorzichtig zijn met de manier waarop je het verhaal van het kunstwerk vertelt.’ Sommige tentoonstellingen vereisen een intensief gebruik van direct uitgezonden beelden en nieuwe manieren om interactie met de toeschouwer uit te lokken, andere gedijen beter bij een subtielere aanpak waarbij de kleuren van de muren en de verdeling van de ruimtes voldoende zijn om de toeschouwer te laten bewegen door de tentoonstelling. Schnettlers doel is om een ruimtelijke ervaring te creëren die draait om de menselijke zintuigen en de bezoeker in lichte mate te provoceren. De crossmediale tentoonstelling moet de toeschouwer nieuwsgierig maken en stimuleren na te denken over de kunstwerken en het verhaal dat de conservatoren proberen te vertellen in de tentoonstelling. Om dit te bewerkstelligen is intuïtie en ervaring nodig, maar ook de mogelijkheid om onconventioneel en innovatief te denken en te handelen. Echter, zo stelt Schnettler, het ontwerpproces van een tentoonstelling zal nooit een *one-man-show* zijn, maar altijd het resultaat van een samenwerking met conservatoren, audiovisuele technici en *kunstmediators*. ●

Lisa Goudsmit, Winnie Hofmeester en Ragna Manz

Anne Schnettler is afgestudeerd aan The Royal Danish Academy of Fine Arts (1996). Ze geeft (gast)colleges aan de School of Architecture (Kopenhagen) en aan de Universiteit van Kopenhagen. Naast de besproken tentoonstellingen ontwierp Schnettler onder meer *Toulouse Lautrec – The Human Comedy* (Statens Museum for Kunst, Kopenhagen, 2011-12), en *Cobra + Klee* (Louisiana Museum of Modern Art, Humlebæk, Denemarken, 2011-12; Cobra Museum, Amstelveen, 2012).